

Posudek na diplomovou práci Kamily Jiříštové „Identifikace emočního výrazu podle fotografií a podle krátkých videozáznamů“

Emoce jako vícekomponentový fenomén jsou velmi složitě uchopitelné, s čímž souvisí jednak jejich vymezení, ale také problémy metodologické. V teoretické části se autorka zaměřuje právě na uvedení různých dimenzí a komponent emocí a pokouší se dospět k vymezení emocí. Opírá se přitom mimo jiné o Frijdovy zákony emocí, které jsou u nás prakticky neznámé, ale ve světě hodně citované a uznávané. Tento a další uvedení významní autoři v oblasti emocí zdůrazňují význačný podíl kognice na vzniku emocí, což je dnes jednoznačně převažující trend ve výkladu emocí, jež autorka dobře vystihla. Vedle této komponenty však nelze přehlížet ani dříve dominující neurofyziologické reakce a procesy související s vyvoláním a trváním emocí, na které autorka rovněž poukazuje.

Dalším a dlouhodobě zkoumaným problémem je, které jsou tzv. základní emoce, co je charakterizuje a jaký je jejich výraz v tváři. Této problematice se autorka věnuje velmi zevrubně, protože základní či primární emoce a identifikace jejich výrazu jsou pak předmětem empirického zkoumání. Uvedeny a diskutovány jsou všechny podstatné otázky, jako např. spontánní a hraný výraz, kontrola výrazu, typické vzorce výrazových znaků u jednotlivých emocí, kódovací systémy, sociální funkce projevených emocí, trvání výrazu atd. Autorka zde vystihla podstatu této složité problematiky, která je v literatuře často až protikladně chápána a vysvětlována.

V úvodu empirické části autorka připomíná některé složitosti studia identifikování emočního výrazu, které se objevily během poměrně dlouhé historie toho problému, ale hlavně upozorňuje na často kritizovaný fakt, že dosavadní výzkumy identifikace emočního výrazu v tváři používaly výhradně statické obrázky. Oprávněná kritika vychází z toho, že v běžných interakcích se emoce vyskytují vždy v situačních kontextech a navíc se velmi rychle střídají. Statický obrázek (kresba, fotografie) předložený k identifikaci tedy na jedné straně eliminuje posouzení možných příčin vzniku emoce, na druhou stranu dává relativně dostatek času k jejímu rozpoznání. A proto se autorka rozhodla srovnat úspěšnost identifikování téhož emočního výrazu u statických vyobrazení a u krátkých videozáznamů. Příprava tohoto podnětového materiálu byla technicky velmi náročná a složitá.

K prezentaci autorka vybrala šest základních emocí (radost, strach, smutek, hněv, překvapení, znechucení/pohrdání). Samotnému sběru dat předcházela předvýzkum, který ověřil podmínky a průběh prezentace ukázek. Výzkumu se zúčastnilo 50 osob při statické verzi prezentace a 50 osob při videozáznamech, přičemž věkové rozložení se pohybovalo od 19 do 82 let. Zpracování dat předcházela etapa, kdy bylo nutné vytvořit jistou kategorizaci slov

označujících jednotlivé emoce vzhledem k bohatosti jazyka (synonyma, slova významově blízka, slova vyjadřující míru výrazu apod.). Tato etapa se běžně používá u slovníkových studií emocí, je dost náročná, ale autorka se s ní vyrovnala zdařile. Ke statistickému posouzení rozdílů úspěšnosti identifikace emočního výrazu obou verzí byl použit chí-kvadrát. Výsledky jsou prezentovány přehledně v tabulkách i grafech. Ukázalo se, že skutečně existují rozdíly v přesnosti identifikace emocí mezi oběma verzemi prezentace, ale nikoli jednoznačně: některé emoce byly přesněji rozpoznány u statických vyobrazení, jiné u videozáznamů. Kromě toho se ukázalo, že celkově jsou některé emoce přesněji a snadněji identifikovány oproti jiným. Autorka pak zajímavě diskutuje tato zjištění, která jen částečně naplnila výzkumné očekávání.

Celkově se práce vyznačuje promyšlenou koncepcí a provázaností teoretické a empirické části. Autorka čerpala v drtivé většině ze zahraniční literatury a prokázala schopnost zorientovat se ve zvoleném tématu. Po metodologické stránce znamená práce velký přínos pro problematiku zkoumání přesnosti emočního výrazu tváře. Bylo by velmi žádoucí provést použitou metodologií další výzkumy, jež by mohly vést k objasnění dosud často rozporuplných výsledků a přispět tak k osvětlení reálné funkce emocí v sociálních interakcích.

Závěr: Diplomová práce Kamily Jiříštové splňuje po všech stránkách požadavky na ni kladené, a proto ji doporučuji k obhajobě.

Navrhované hodnocení: výborně

Praha, 31. 8. 2011

I. Slaměňík